

## Tarih ve GÜNCE

*Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Dergisi*  
*Journal of Atatürk and the History of Turkish Republic*  
Sayı: 13 (2023/Yaz), ss. 41-68.

Geliş Tarihi: 30 Nisan 2023

Kabul Tarihi: 12 Temmuz 2023

Araştırma Makalesi/Research Article\*

# Anzak Akroniminin Ortaya Çıkışına Dair Bir Değerlendirme ve Avustralya'da "ANZAK" Kelimesini Koruma Yönetmeliği

Orhan ÖZCAN\*\*

## Öz

Büyük Britanya'nın yanında İtilaf devletleriyle birlikte savaşa katılan Avustralya ve Yeni Zelanda birlikleri, Arıburnu Koyu'na 25 Nisan 1915'te askerî bir çıkarma yapmıştır. Avustralya ve Yeni Zelanda askerlerinin bulunduğu coğrafi konumla Büyük Britanya birliklerinin işgal ettiği pozisyonu harita üzerinde birbirinden ayırt etmek ve uzun olan Avustralya ve Yeni Zelanda Kolordusunun ismini yazışmalarda kısaltılmasıyla Anzak kavramı ortaya çıkmıştır.

Çalışmada Avustralya ulusal kimliği ve askerî tarihinin merkezi haline gelmiş olan Anzak akroniminin kökeninin nasıl ortaya çıktığını ele alırken savaş sonrası Avustralya'da yürürlüğe konulmuş Anzak kelimesini koruma kanun ve yönetmeliği araştırılmıştır. Çalışma, kaynak taraması, sınıflandırma, çözümleme, tenkit ve sentez sırası izlenerek oluşturulmuştur.

**Anahtar Kelimeler:** Avustralya, Çanakkale Savaşı, Anzak Akronimi, Anzak Koyu, Anzak Kelimesini Koruma Yönetmeliği

---

\* Bu makalede Etik Kurul Onayı gerektiren bir çalışma bulunmamaktadır. There is no study that would require the approval of the Ethical Committee in this article.

\*\* Dr. Öğr. Üyesi, Millî Savunma Üniversitesi, ([dorukefeorhan@gmail.com](mailto:dorukefeorhan@gmail.com)), (Orcid: 0000-0002-0398-7184).

## An Assessment of the Emergence of the Anzac Acronym and the Protection of the Word "ANZAC" Regulations in Australia

### Abstract

On the side of Great Britain, the Australian and New Zealand troops, which joined the war with the Allies, made a military landing in Arriburnu Bay on April 25, 1915. The concept of Anzac emerged by distinguishing the geographical location of the Australian and New Zealand soldiers and the position occupied by the Great British troops on the map and shortening the long Australian and New Zealand Army Corps name in correspondence.

In the study, while discussing how the origin of the Anzac acronym, which has become the center of Australian national identity and military history, emerged, the laws and regulations to protect the word Anzac that were put into effect in post-war Australia were investigated. The study was created by following the order of literature review, classification, analysis, criticism, and synthesis.

**Keywords:** Australia, Gallipoli War, Anzac Acronym, Anzac Cove, The Protection of Word "Anzac" Regulations

### Giriş

Büyük Britanya tarafından 1755'de keşfedilen Avustralya kıtasına, Birleşik Krallık'tan göçmenler ilk defa 1788'de getirilmiştir. İngiltere'nin 1788-1868 yılları arasında *Avustralya iskân politikası* bağlamında,<sup>1</sup> Avustralya'ya 167.000 suçlu taşınmasıyla birlikte 1870'lerde Avustralya kıtasında toplam nüfus, iki milyon iki yüz bine ulaşmıştır. Büyük Britanya'nın İngiliz-İrlandalı iskanıyla ada/kıtanın yerlilerinin (Aborjinlerin) ortadan kaldırılması aynı döneme rast

---

<sup>1</sup> Avustralya yerleşimi ya da iskanı, Avustralya federasyonuna kadar gelişen Avustralya toplumu ve siyasetini tanımlamak için kullanılan bir terimdir. Terim, sömürgeleştirilmiş Avustralya'nın karakteri olan ırkçı bir politika olan Beyaz Avustralya politikasını, ticari koruma, ücretler ve koşullar üzerinde tahkim, bir refah devletinin başlangıcı ve savunma için İngiliz askerî gücüne güvenmeyi temsil eder. Robert Corcoran, Jackie Dickenson, *A Dictionary of Australian Politics*, Allen&Unwin, 2010, s.17.

gelmiştir.<sup>2</sup> Bu nedenle Avustralya, etnik ve kültürel köken olarak Büyük Britanya'dan gelen Anglo-Sakson/Kelt homojen bir geçmişe sahiptir.<sup>3</sup>

Avustralya, 1901 yılına kadar eyaletler arasında bölünmüş egemenlik alanlarıyla Büyük Britanya'nın kolonisi olmayı sürdürmüş ve *Britanya Avustralya'sı* olarak tanımlanmıştır. Avustralya, bağımsızlığını 1901'de ilan etmesiyle birlikte federasyonlardan müteşekkil bir federasyon olarak Avustralya (Commonwealth of Australia) ismini almıştır. Ancak Avustralya'nın gerek nüfusu gerekse kendisini savunmak üzere askerî organizasyonu, dış tehditleri bertaraf edecek düzeyde olmaması nedeniyle Avustralya askerî, politik ve iktisadi açıdan İngiltere bağımlılığını devam ettirmiştir.<sup>4</sup> Almanya'nın 1870'lerde birliğini sağlamasıyla birlikte sömürgeci ve saldırgan politikalar üretmesi, Avustralya tarihinde de yeni bir sürecin başlamasına neden olmuştur. Sömürge arayışı içerisinde olan Almanya, Asya-Pasifik'te Yeni Gine'yi işgal etmiş, bu durum Avustralya'yı Alman işgaline açık hale getirmiştir. O dönemlerde bölgeden askerî açıdan uzaklaşan İngiltere, Almanya'nın saldırgan yayılmacılığı karşısında Avustralya ve bölgedeki çıkarlarını korumak için Asya-Pasifik bölgesine hızlı bir dönüş yapmıştır. Bu nedenle yirminci yüzyılın başında Avustralya gerek politik, iktisadi gerekse askerî ve kültürel açıdan Birleşik Krallığın baskın etkisi altında kalmaya devam etmiştir. Birinci Dünya Savaşı'nın ayak seslerinin şiddetli biçimde duyulmaya başlandığı süreçte Büyük Britanya, Avustralya kamuoyu, siyasi elitleri ve askerî organizasyonu üzerinde Almanya'nın Avustralya'yı işgal edeceği algısı üzerine oluşturduğu propagandaya ağırlık vermiştir. Başta Avustralya olmak üzere Yeni Zelanda ve Kanada gibi eski kolonilerinden asker toplamayı planlayan Büyük Britanya, ordusunu Birinci

---

<sup>2</sup> Barbara A. West, Frances T. Murphey, *A Brief History of Australia*, Facts on File, New York, 2010, s. 31, Peter Macinnis, *The Big Book of Australian History*, National Library of Australia, Canberra, 2013, s. 26, James C. Docherty, *Historical Dictionary of Australia*, The Scarecrow Press, Maryland US, Toronto CA, Plymouth UK, Third Edition, 2007, s. xxiv, xviii, ix; John Merriman, Jay Winter (Editors), *Europe 1789-1914 Encyclopaedia of the Age of Industry and Empire*, Vol. I, Thomson Gale, New York-USA, 2006, s. 133.

<sup>3</sup> Anthony Moran, *Australia: Nation Belonging, and Globalization*, Routledge, New York, London, 2005, s.53.

<sup>4</sup> Büyük Britanya'nın Avustralya üzerinde politik ve askerî nüfuzu hakkında Bkz. Orhan Özcan, "Avustralya'nın I. Dünya Savaşı'na Katılmasında İngiltere Etkisi", Editörler: Osman Köse, Bünyamin Kocaoğlu, Uluslararası Multidisipliner Akademik Çalışmalar Sempozyumu, 2-4 Şubat 2018, Kemer/Türkiye; Orhan Özcan, "Avustralya'nın Birinci Dünya Savaşı'na Katılmasında Büyük Britanya Etkisi: Siyasi Elitler ve Propaganda", *Çanakkale Araştırmaları Türk Yılığ*, Cilt:19, Sayı:30, Bahar/2021, ss.173-198; Avustralya ordusunun kuruluşu üzerine Bkz. Orhan Özcan, "I. Dünya Savaşı Öncesi Avustralya Askerî Organizasyonu ve Avustralya İmparatorluk Kuvveti'nin Oluşum Süreci (1870-1914)", *Savunma Bilimleri Dergisi*, Mayıs 2018, Cilt 17, Sayı 1, ss.166-211.

Dünya Savaşı'nda sayıca da en büyük askerî teşkilatlardan birisi haline getirmiştir.<sup>5</sup>

Almanya'nın saldırgan yayılcılığı, İngiltere'nin Avustralya üzerinde çok yönlü nüfuzu ve Alman düşmanlığı üzerinden ürettiği propaganda, Avustralya ve Yeni Zelanda'nın İngiltere'yle birlikte Birinci Dünya Savaşına katılmasında önemli bir rol oynamıştır. Birinci Dünya Savaşı, Avustralya'da tıpkı Yeni Zelanda ve Kanada'da olduğu üzere krala, anavatan Büyük Britanya'ya sadakat borcunu ödemek zamanı olarak görüldüğü için Avustralya, İngiltere'nin yanında savaşa katılmıştır. Avustralya için Almanya hem anavatan olarak görülen İngiltere'nin düşmanı hem de Asya-Pasifik'te Avustralya'yı işgal edecek tehdit fonksiyonu olması nedeniyle Avustralya'nın politikası ve kamuoyunda düşmanlaştırılmış bir öge haline gelmiştir. Avustralya ve Yeni Zelanda, İngiltere'yle hem tarihsel ve kültürel bağları hem de askerî, politik ve pragmatist gerekçelerle İtilaf bloğunda yer almıştır. Düşmanlaştırılmış Alman algısı, krala ve anavatana sadakat üzerinden militarize edilen Avustralya kamuoyu, Almanya'yla savaşa hazır hale getirilmiştir. Avustralya'da askerlik çağında olan pek çok erkek savaşa katılmak için asker toplama merkezlerine giderek gönüllü olarak askere kayıt olmuşlardır.<sup>6</sup> Almanlarla savaşmak üzere gemilerle yola çıkan Avustralyalı gönüllüler, yolcuğa çıktıklarında Avrupa'da savaşacaklarını zannediyorlardı. İlk önce Mısır'a getirilen Avustralya ve Yeni Zelanda askerleri, burada askerî eğitim almış ve boğazlara saldırma planı biçimlendiğinde *Avustralya ve Yeni Zelanda Kolordusu* ismiyle W. Churchill'in

<sup>5</sup> Avustralya'nın savaşa katılması hakkında Bkz. Orhan Özcan, "Avustralya'nın I. Dünya Savaşı'na Katılmasında İngiltere Etkisi", Editörler: Osman Köse, Bünyamin Kocaoğlu, Uluslararası Multidisipliner Akademik Çalışmalar Sempozyumu, 2-4 Şubat 2018, Kemer/Türkiye; Orhan Özcan, "Avustralya'nın Birinci Dünya Savaşı'na Katılmasında Büyük Britanya Etkisi: Siyasi Elitler ve Propaganda", *Çanakkale Araştırmaları Türk Yılığ*, Cilt:19, Sayı:30, Bahar/2021, ss.173-198; Orhan Özcan, "I. Dünya Savaşı Öncesi Avustralya Askerî Organizasyonu ve Avustralya İmparatorluk Kuvveti'nin Oluşum Süreci (1870-1914)", *Savunma Bilimleri Dergisi*, Mayıs, 2018, Cilt 17, Sayı 1, ss.166-211; Orhan Özcan, Avustralya Ulus Bilincinin Oluşmasında Çanakkale Savaşı'nın Rolü, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Doktora Tezi, *Dokuz Eylül Üniversitesi*, İzmir, 2018.

<sup>6</sup> Avustralya'nın Asya-Pasifik'te politikaları hakkında Bkz. Orhan Özcan, "Avustralya'nın Asya-Pasifik'te Tehdit Algısı: Sarı Tehlike (1850-1914)", *Güvenlik Strateji Dergisi*, 17 (40), ss.865-898, 2021; Orhan Özcan, Avustralya Ulus Bilincinin Oluşmasında Çanakkale Savaşı'nın Rolü, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Doktora Tezi, *Dokuz Eylül Üniversitesi*, İzmir, 2018; Orhan Özcan, "Avustralya'nın I. Dünya Savaşı'na Katılmasında İngiltere Etkisi", Editörler: Osman Köse, Bünyamin Kocaoğlu, Uluslararası Multidisipliner Akademik Çalışmalar Sempozyumu, 2-4 Şubat 2018, Kemer/Türkiye; Orhan Özcan, "Avustralya'nın Birinci Dünya Savaşı'na Katılmasında Büyük Britanya Etkisi: Siyasi Elitler ve Propaganda", *Çanakkale Araştırmaları Türk Yılığ*, Cilt:19, Sayı:30, Bahar/2021, ss.173-198; Orhan Özcan, "I. Dünya Savaşı Öncesi Avustralya Askerî Organizasyonu ve Avustralya İmparatorluk Kuvveti'nin Oluşum Süreci (1870-1914)", *Savunma Bilimleri Dergisi*, Mayıs 2018, Cilt 17, Sayı 1, ss.166-211.

teklifi üzerine Çanakkale Cephesi'nde Türklerle savaşmak üzere Gelibolu'ya sevk edilmiştir.<sup>7</sup> Almanlarla savaşmayı bekleyen Avustralyalı askerler, Çanakkale Cephesinde Almanya'nın müttefiki Türk ordusuyla savaşmıştır.

General Birdwood emir komutasında bulunan ANZAK Kolordusu, 25 Nisan 1915 saat: 04:30'da Gelibolu Yarımadası'nda bulunan *Arıburnu Koyu*'na<sup>8</sup> çıkarma yapmış ve savaş, sekiz ay sürmüştür. Savaşın sonunda Türk ordusu tarafından Çanakkale Cephesinde mağlup olan İtilaf devletleriyle birlikte hem Avustralya hem de Yeni Zelanda askerleri de ağır kayıplar vererek çekilmişlerdir.<sup>9</sup> Çıkarma ve Çanakkale Savaşı, Avustralya ve Yeni Zelanda tarihinde

<sup>7</sup> Mısır'da bulunan Anzakların komutanı Korgeneral W.R. Birdwood ve savaş hazırlıklarını tamamlamasına yardımcı olan komutan General Ian Hamilton'dur. S.L. Mayer, J.M. Roberts, Vladimir Dedijer, vd., *Birinci Dünya Savaşı Ansiklopedisi 1*, Türkçesi: Uğur Üçüncü, Yener Yayınları, İstanbul, 1976, s.406.

<sup>8</sup> Anzak Koyu (Anzac Cove); Avustralya ve Yeni Zelanda askerlerinin çıkarma yaptığı koya verilen isimdir. Çıkarma öncesi İtilaf devletleri haritasında Z Koyu olarak isimlendirilir ve Küçük/Büyük Arıburnu arasındaki koyun ismidir. Türkler tarafından coğrafi ve askerî olarak ismi, *Arıburnu* olarak isimlendirilir. C.F. Aspinall-Oglander, *History of the Great War: Military Operations Gallipoli, Cilt 1*, Heinemann Ltd, London, 1929, s.173; David W. Cameron, *25 April 1915: The Day The Anzac Legend Was Born*, Allen&Unwin, NSW, 2007, s.xv; Stuart Macintyre, *A Concise History of Australia*, Cambridge University Press, 2016, s.163-165; Chris Coulthard Clark, *The Encyclopaedia of Australia's Battles*, Allen&Unwin, NSW, 2001, s. 101-102; John Laffin, *The Australian Army at War 1899-1975*, Editor: Martin Windrow, Osprey Publishing, London, 1982, s.10; Serpil Sürmeli, "İngiliz Savaş Muhabiri Ellis Ashmead Barlett'in Gözüyle Çanakkale Seferi Başarısızlığı ve Gelibolu'da Sıradışı Mücadelesi", *Atatürk Dergisi*, Cilt:5, Sayı:1, 2006, s.86-87; Stephen Chambers, *Arıburnu Çıkarma*, Çev.: İsmail Hakkı Yılmaz, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2012, s.1. 25 Nisan 1985'te Türk Hükümeti, Anzak Günü'nde Anzak Koyu adını resmen tanımıştır. "Timeline of Australians and the Gallipoli Campaign", <https://anzacportal.dva.gov.au/wars-and-missions/ww1/where-australians-served/gaş+llipoli/timeline> (E.T.:6.12.2021); Graham Seal, "Anzac: The Sacred in the Secular", s.136; *Gelibolu Tarihi Alanı*, s.231, <https://catab.kulturturizm.gov.tr> (E.T.:24.01.2023). Avustralya ve Yeni Zelanda kuvvetlerinin 25 Nisan 1915'te çıkarma yaptığı yer olan Arıburnu Koyu, 600 metre uzunluğunda Gelibolu Yarımadası'nda yer alan bir koydur. Türkiye'de Arıburnu Koyu olarak bilinen mevki, İtilaf devletleri ya da özelde Avustralya ve Yeni Zelanda tarafından Anzak kuvvetlerinin çıkarma yapması nedeniyle Anzak Koyu olarak isimlendirilmiştir. Çıkarma öncesi Büyük Britanya haritalarında Z sahili olarak gösterilen mevkidir. 25 Nisan 1985'te Türk Hükümeti, Anzak Günü'nde Anzak Koyu adını resmen tanımıştır. Chambers, *age*, s.1; Oglander, *agm*, s. 173; *Gelibolu Tarihi Alanı*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alan Başkanlığı Yayınları, 2006, s.231, <https://catab.kulturturizm.gov.tr> (E.T.:24.01.2023); "Timeline of Australians and the Gallipoli Campaign", <https://anzacportal.dva.gov.au/wars-and-missions/ww1/where-australians-served/gaş+llipoli/timeline> (E.T.:6.12.2021).

<sup>9</sup> Michael Andrews, *World War I: The Australian Experience*, Trocadero Publishing, 2011, s.14-19; Albert Palazzo, *The Australian Army: A History of its Organization 1901-2001*, Oxford University Press, 2001, s.62-80; West, Murphey, *age*, s.107; Robert Fleming, *The Australian Army in World War I*, Osprey Publishing, Editor: Martin Windrow, s.3; C. Michael Hall, "Anzac Day and Secular Pilgrimage", *Tourism Recreation Research*, Vol.27, 2, 2002, s.83; Jeffrey Grey, *A Military History of Australia*, Cambridge University Press, 2008, s.94-98. Müttefik kuvvetlerden

ANZAK kavramının ortaya çıkışını temsil ederken bu tarihi olay, Avustralya ve Yeni Zelanda'da *rüşünü ispat ettiği* (baptism of fire) bir olgu haline gelmiştir. Bu açıdan Anzak kavramı, Avustralya ve Yeni Zelanda tarihinde belirleyici bir anı temsil eden hadise olmasının yanı sıra Avustralya-Yeni Zelanda için en güçlü ve etkili ulusal bir sembolü temsil etmiştir.<sup>10</sup> Günümüzde pek çok tarihçi çıkarmanın, Avustralya için Büyük Britanya dominyonu olmaktan ziyade benzersiz bir egemenlik duygusu yaşatan yeni bir millî bilinç oluşturduğu iddiasındadır.<sup>11</sup> Anzak çıkarması ve devamında sekiz ay süren savaşta, sekiz bin civarında Avustralya ve Yeni Zelanda askeri ölmüş ve kısa süre sonra çıkarmanın ilk günü olan 25 Nisan tarihi, Avustralyalıların savaşta ölen askerlerini andıkları gün haline dönüşürken kendi terminolojisini de oluşturmuştur. Birinci Dünya Savaşı cephelerinden Gelibolu'da 8709,<sup>12</sup> Suriye-Filistin, Poziries'de 23.000 ve Ypres'de 38.000 olmak üzere cephelerin tamamında 59.342 Avustralya ve Yeni Zelanda askeri ölmüş, 152.171'i yaralanmış ve 120.167'i ise

---

480.000 askerin 180.000 kayıp verirken Türk ordusunda ki kayıp 220.000'dir. Anzak Kolordusunda 50.000 Avustralyalı asker görev almış ve 8141'i (hastalık, yaralanmalar dahil) ölmüştür. Yeni Zelanda'dan 2431 asker, 9798 Fransız askeri, 30.000'den fazla İngiliz asker ölmüştür. Clark, *age*, s.101-103; Birinci Dünya Savaşı'nda 60.000 Avustralya askeri ölmüş ve 170.000 yaralanmıştır. Ken Inglis, "Men, Women, and War Memorials: Anzac Australia", *Daedalus*, Fall 1987, Vol.116, No.4, Learning about Women: Gender, Politics, and Power (Fall, 1987), pp.35-59, s.36-37; Graham Seal, "Anzac", 8 January 2017, *International Encyclopedia of the First World War*, s.3, [https://encyclopedia.1914-1918-online.net/article/anzac\\_australia](https://encyclopedia.1914-1918-online.net/article/anzac_australia) (E.T.:12.12.2022), s.4. Avustralya basınında ilk defa Anzak çıkarmasına dair gazete haberleri, 26 Nisan 1915'te yayımlanmıştır. "The Dardanelles", "Bombardment Resumed", "Allies Troops Landed", *Argus*, 26 May 1915, p.10; "The Dardanelles", "Troops Landed to Attack Gallipoli", *Leader*, 26 May 1915, p.2; "Reported Landing on Gallipoli", "Grecian Reports", *National Advocate*, p.3. Anzak Kolordusu, 25 Nisan 1915 saat:4:30'da Arıburnu Koyu'nda çıkarma yapmıştır. Cameron, *age*, s.xxiii-xxviii,35.

<sup>10</sup> West, Murphey, *age*, s.107; D.A. Kent, "The Anzac Book and the Anzac Legend: C.E.W. Bean as Editor and Image-Maker", *Historical Studies*, Vol. 2, No.84, April 1985, s.376; Paul Kelly, *100 Years: The Australia Story*, Allen&Unwin, NSW, 2001, s.10; "Anzac Day 25 April", <https://anzacportal.dva.gov.au/commemoraiton/key-dates-australia> (E.T.:03.12.2021); Bkz. Orhan Özcan, Avustralya Ulus Bilincinin Oluşmasında Çanakkale Savaşı'nın Rolü, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Doktora Tezi, *Dokuz Eylül Üniversitesi*, İzmir, 2018.

<sup>11</sup> Frank Welsh, *Great Southern Land: A New History of Australia*, Allen Lane, New York, 2004, s.368; West, Murphey, *age*, s.107.

<sup>12</sup> Avustralyalı ölen asker sayısı genel kabul gören rakam olarak 8.709'dur. West, *age*, s.108-109; Clark, *age*, s.235; Hall, *agm*, s.83; Andrews, *age*, s.20; Fleming, *age*, s.40. Gelibolu'da ölen Avustralya asker sayısı hakkında çeşitli rakamlar telaffuz edilmekle birlikte James C. Docherty, Gelibolu'da 8.418 Avustralya askerinin öldüğünü ve 19.441 askerin yaralandığını belirtir. Docherty, *age*, s.15. John Laffin, Çanakkale'de Avustralya ölü sayısını 7.594 ve yaralı sayısını 19.367 olarak belirtmiştir. Laffin, *age*, s.11.

her hangi bir uzvunu kaybetmeden<sup>13</sup> ülkesine dönebilmiştir.<sup>14</sup> Birinci Dünya Savaşı'nda Avustralya ve Yeni Zelanda Kolordusu, İtilaf devletleri adına ilk defa Çanakkale Cephesinde savaşmasının yanı sıra yine Türk ordusuna karşı Sina-Filistin Cephesinde ve Alman birlikleriyle Avrupa cephelerinde savaşmıştır.<sup>15</sup> Çanakkale Savaşı, İngiliz ve Fransız kontrolü altında olmasına rağmen 1901'de resmî olarak birkaç ayrı koloniden oluşan *Avustralya Topluluğu*'nun ilk büyük ölçekli askerî harekâtı olması açısından önem atfedilmiştir.<sup>16</sup>

Çanakkale Savaşı üzerine gerek Türkçe literatürde gerekse Avustralya ve dünya literatüründe pek çok çalışma katkı sağlamıştır. Bu yayınlarda Anzak kelimesi sıklıkla vurgulanmış, kelimenin Avustralya ve Yeni Zelanda Kolordusunun baş harflerinden oluşan bir akronim olduğu ifade edilmiş ancak Anzak kelimesinin kökeni, tarihsel gelişimi ve Anzak kavramı özelinde yeni kelimeler türetildiği üzerine bahsedilmemiştir. Bu bağlamda Anzak akronimi ve terminolojisinin oluşum süreci üzerine Türk literatüründe çalışma yapılmamış olması çalışmanın amacını oluşturur. Bu yönüyle çalışmanın söz konusu alandaki mevcut boşluğu dolduracağı, Çanakkale ve Birinci Dünya Savaşı ile ilgili yeni çalışmalara katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir. Bununla birlikte "AN-ZAK" ya da "Anzak" kelimesinin, büyük ya da küçük harfle birbirinin yerine kullanılabilir olması ve kelimenin büyük harfle yazıldığını gösterir bir kural veya kanun olmaması nedeniyle çalışmada ilgili akronim belirli yerler dışında "Anzak" biçiminde kullanılmıştır. Diğer yandan "Anzak kısaltması" yerine "Anzak akronimi" ifadesi kullanılmıştır. Bu kullanımın temel nedeni kısaltma ve akronim arasındaki ayırmadan kaynaklanmaktadır. Her iki kelime arasındaki ana ayırım, oluşma biçimidir. Kısaltmalar, genellikle kelimenin ilk birkaç harfini alması ve bir nokta ile bitmiş olmasının yanı sıra nokta almayabilir. Halbuki,

---

<sup>13</sup> Yaralanmaya bağlı olarak zarar görmeyen ya da bir uzvunu kaybetmeyen askerler, savaşın asker üzerinde meydana getirdiği psikolojik travmalarla mücadele etmişlerdir. Savaş sonrası evlerine dönen Avustralyalı gaziler ve iyileştirme projeleri hakkında Bkz. Orhan Özcan, "Birinci Dünya Savaşı ve Sonrasında Avustralya'da Gazilere Yönelik Uygulanan Asker İskân Programı Üzerine Bir Değerlendirme", *Belgi Dergisi*, Cilt:2, Sayı:20, Pamukkale Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını, Yaz 2020/II, ss. 2735-2758.

<sup>14</sup> West, *age*, s.108-109; Clark, *age*, s.235; Hall, *age*, s.83; Docherty, *age*, s.14-15; Andrews, *age*, s.20; Kelly, *age*, s.14; Fleming, *age*, s.3-40; Clark, *age*, s. 101-104, 117,120-146; Grey, *age*, s.119-122. J. Laffin, 332.000 Avustralya askerinin savaşa katıldığını, savaşa katılan 53.393 askerin öldüğünü toplamda yaralılar dahil 212.773 zayıat olduğunu ifade etmiştir. Laffin, *age*, s.15. Fleming 416.809 Avustralyalının askere kayıt olduğunu 210.000'den fazla zayıatın olduğu ve 61.519 askerin öldüğünü ifade etmiştir. Fleming, *age*, s.40-41.

<sup>15</sup> Seal, "Anzac", s.3; Laffin, *age*, s. 10-20; Grey, *age*, s.92-122; Andrews, *age*, s.20-35; Palazzo, *age*, s.62-80; Fleming, *age*, s.3-8,13-40. Gelibolu, Somme ve Flanders savaş alanlarının dışında Avustralya ulus tarihinde önemli bir iz bırakmıştır. Kent, *age*, s.376.

<sup>16</sup> Corcoran, Dickenson, *age*, s. 6; Seal, "Anzac", s.2; Docherty, *age*, s.15, Laffin, *age*, s. 10-11.

akronimler çoğunlukla bir cümlenin içindeki her kelimenin ilk harfinden oluşur.<sup>17</sup> Bu nedenle çalışmada, Anzak kısaltması yerine akronim ifadesi kullanılmıştır.

## 1. ANZAK Akroniminin Oluşum Süreci

ANZAK, *Avustralya ve Yeni Zelanda Kolordusunun* ilk harflerinden oluşan akronime verilen kavram olmakla birlikte kolordu kapsamında görev alan askerlerin tamamına verilen isimdir.<sup>18</sup> Birinci Dünya Savaşı süresince ve sonrasında Avustralya ve Yeni Zelanda birlikleri içerisinde görev yapan askerleri kapsayan bir anlam kazanan Anzak kavramı, Avustralya'da ve Yeni Zelanda'da ilk başta Gelibolu'da görev yapmış ve sonra daha geniş bir anlam kazanarak tüm Avustralya ve Yeni Zelanda askerlerini tarif eden bir isme dönüşmüştür.<sup>19</sup> Günümüzde Anzak kavramı, askerî bir oluşum olarak her iki dünya savaşında Anzak Kolordusu ismiyle yer almış askerî bir *teşkilat* ve *topluluğu* ve coğrafi olarak Anzak Koyu tanımlamasıyla bir yer ismini ifade eder. 25 Nisan 1915'te Gelibolu çıkarmasından önce Mısır'da Avustralya ve Yeni Zelanda askerleri için akronim olarak kullanılan terim,<sup>20</sup> o dönemden beri Avustralya ulusal kimliğinin ve askerî tarihinin merkezi haline gelmiştir.

Anzak akroniminin kökeninin nasıl ortaya çıktığı belirsiz olmasına rağmen bu özel ismin Sir William Riddell Birdwood, General Sir Ian Hamilton ve Teğmen A.T. White'in ortaya çıkardığına dair iddialar ileri sürülmüş ve kavram, Gelibolu Savaşı ve sonrasında yaygın bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır.<sup>21</sup>

<sup>17</sup> Türkçe sözlükte *akronim*; kısma ad olarak belirtilirken *kısaltma*; kısaltılmış ad veya söz, iktisar olarak tanımlanmıştır. TDK, Türk Dil Kurumu adının kısaltması olarak örneklendirmiştir. *Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2009, s.57,1165. Akronim ile kısaltmalar birbirine sıklıkla karıştırılır. Longman İngilizce sözlükte *Acronym*; bir organizasyon gibi bir şeyin isminin ilk harflerinden oluşan isim olarak tanımlarken NATO örneğini vermiştir. *Abbréviate* ise harfleri dahil etmeyerek ya da her kelimenin ilk harfini kullanarak bir kelime veya ifadeyi daha kısa hale getirmek olarak tarif edilmiştir. *Longman Dictionary Contemporary English*, International Edition, Pearson Education Limited, 2004, p.2,14.

<sup>18</sup>Palazzo, *age*, s.389; Seal, "Anzac: The Sacred in the Secular", s.136; Corcoran, Dickenson, *age*, s. 6; Docherty, *age*, s.14-15; Fleming, *age*, s.5-6; Laffin, *age*, s. 10-15; "The Anzac Day Tradition", <https://www.awm.gov.au/commemoration/anzac-day/traditions> (E.T.:02.12.2021).

<sup>19</sup> Anzac Spirit, "The Word Anzac", <https://www.awm.gov.au/articles/encyclopedia/anzac/spirit> (E.T.:17.09.2021).

<sup>20</sup> Craig Stockings, "The Anzac Legend and the Battle of Bardia", *War in History*, Vol.17, No.1, January 2010, s.87.

<sup>21</sup> Seal, "Anzac", s.2; C.E.W. Bean, *The Anzac Book*, Cassel, Sydney, 1916, s. ix.



Avustralyalı ve Yeni Zelandalılar, Gelibolu'da karaya çıktıktan sonra kolordunun komutanı olarak General Sir W.R. Birdwood'dan çıkarmanın gerçekleştiği yer için bir isim önermesi istenmiştir.<sup>22</sup> Aslında bu yeni isim önerisinin nedeni, çıkarmadan hemen sonra harita üzerinde Avustralya, Yeni Zelanda askerlerinin bulunduğu coğrafi pozisyonla İngiliz askerinin işgal ettiği konumu birbirinden ayırt etmektir. Bu niyetle uzun olan *Avustralya ve Yeni Zelanda Kolordusu* (Australian and New Zealand Army Corps) isminin kısaltılması amaçlanmıştır.<sup>23</sup> *Anzak Kitabı'nın*<sup>24</sup> yazarı Avustralyalı askerî tarihçi *Charles Edwin Woodrow Bean*,<sup>25</sup> Anzak isminin kökeniyle ilgili olarak kitabında General W.R. Birdwood'un şu sözlerine yer vermiştir:

General W.R. Birdwood, *bir yıl önce Mısır'da bulunan Avustralya ve Yeni Zelanda Kolordusunun emir komutasını aldığım da kolordum için bir telgraf kod adresi seçmem istendi ve ardından "Anzak" kelimesini kabul ettim. Daha sonra geçen Nisan ayında buraya (Gelibolu) çıkarmamızı gerçekleştirdiğimizde üst karargâh tarafından bu koy için bir isim önermem istendi. Ardından bu yerin "Anzak Koyu" olarak kaydedilebileceğini önerdim ifadesini kullanmış ve her zaman bu yer, coğrafi bir dönüm noktası olarak kalırken bugün askerlerin cesaret tarihini oluşturduğu bir isim olmuştur ifadesine yer vererek Anzak akroniminin ortaya çıkışına dair gerçekleşen hadiseyi anlatmıştır.*<sup>26</sup>

<sup>22</sup> Laffin, *age* s.10; "Australian War Memorial", "Anzac Acronym", <https://www.awm.gov.au/articles/encyclopedia/anzac/acronym> (E.T.:16.09.2021).

<sup>23</sup> Australian Government Department of Veterans Affairs, "Use of the Word Anzac Guidelines", October 2020, s.3,

<https://www.dva.gov.au/sites/default/files/files/about%20dva/recognition/guidelines-use-of-the-word-anzac.pdf> (E.T.: 21.01.2023); Seal, "Anzac: The Sacred in the Secular", s.136.

<sup>24</sup> 1915'te Gelibolu'da savaşan askerler tarafından yazılmış ve ortaya konmuş resim, şiir ve hikâyelerin derlemesinden oluşmuş bir koleksiyon kitabıdır. C.E.W. Bean tarafından düzenlenen kitap, 1916'nun başlarında yayınlanmış ve General W.R. Birdwood, 19 Aralık 1915'te kitabın giriş bölümünü yazmıştır. "Australian War Memorial", "Origins of the Acronym Anzac", <https://www.awm.gov.au/articles/encyclopedia/anzac/acronym/origin> (E.T.:17.09.2021). Anzak Kitabı, C.E.W. Bean'ın Anzak efsanesini oluşturduğu eseridir ki 150'den fazla Anzak askerinin günlükleri, şiirleri, fıkraları ve şarkılarını içerir. Kent, *age*, s.376; Hoffenberg, *ağm*, s.113.

<sup>25</sup> *Charles Edwin Woodrow Bean*, çocukluğunun çoğunu geçirdiği ve eğitim gördüğü İngiltere'ye derinden bağlı olmasına rağmen Avustralyalıların, İngiliz İmparatorluğunda Britanya'nın beyaz Anglo-Saksonları anlamında kullanılması anlamında en iyisi olduğuna ikna olmuştur. Joan Beaumont, "The Anzac Legend", Joan Beaumont (ed.), *Australia's War: 1914-1918*, Allen&Unwin, Sydney, 2013, s.214.

<sup>26</sup> Bean, *The Anzac Book*, s.ix; Seal, "Anzac", s.2, [https://encyclopedia.1914-1918-online.net/article/anzac\\_australia](https://encyclopedia.1914-1918-online.net/article/anzac_australia) (E.T.:12.12.2022); "Australian War Memorial", "Origins of the Acronym Anzac", <https://www.awm.gov.au/articles/encyclopedia/anzac/acronym/origin> (E.T.:17.09.2021); Seal, "Anzac: The Sacred in the Secular", s.136.

C.E.W. Bean, *Anzak Kitabı* isimli çalışmasında çıkarmanın yapıldığı yerin *Anzak Koyu* olarak isimlendirilmesini W.R. Birdwood'a atfetmiştir. Böylece çıkarma alanı, Avustralya ve Batı literatüründe *Anzak Koyu* olarak anılmış sonra da Gelibolu Yarımadası'nda savaştan tüm Avustralyalı ve Yeni Zelandalı askerleri tanımlayan bir ifadeye dönüşmüştür.<sup>27</sup> Terim, büyük ölçüde Çanakkale Savaşı'nda Avustralya kolordusunda resmî olarak görev alan askerî muhabir ve tarihçi Charles Bean'in çalışmalarıyla da popüler hale gelmiştir.<sup>28</sup>

Anzak kelimesinin terminolojik ve tarihsel açıdan gerek Avustralya'da gerekse dünyada popüler hale getiren çalışma ise C.E.W. Bean'in *Anzak Hikâyesi: 1914-1918 Savaş'ında Avustralya'nın Resmî Tarihi* (The Official History of Australia in the War of 1914-1918) isimli kitabıdır. Kitap, Avustralya Harp Tarihi çalışmalarında temel başvuru kaynaklarından biri olmakla birlikte genel açıdan Avustralya'nın Birinci Dünya Savaş tarihini ele almıştır. Gelibolu çıkarmasını ayrıntılı biçimde ele alan eser, iki cilt olarak yayımlanmıştır. Avustralya'nın resmî askerî tarihçisi C.E.W. Bean eserinde, kelimenin akronim hikayesini ayrıntılı biçimde anlatırken İngiliz ordusunda (RASC) görevli Teğmen A.T. White'a dikkat çekmiştir.

1915 başlarında bir gün, Birdwood'un kurmaylarının operasyon bölümünden sorumlu Binbaşı C.M. Wagstaff genelkurmay ofisine girdi ve yazıcılara kolordu için kod adı olarak uygun bir kelimenin istendiğini söyledi. Yazıcılar, odalarının dışındaki çantaların üzerindeki büyük harfleri fark etmişlerdi. A & NZAC ve yazışmalara kaydetmek için bir lastik ıstampada baş harflerinden oluşan biçimde kesilmişti. Wagstaff, şifreli bir kelimenin gerekliliğinden bahsettiğinde görevli askerlerden biri (muhtemelen Teğmen A.T. White) peki ya ANZAK? diye önerdi ve Binbaşı Wagstaff bu kelimeyi generale önerdi, o da onayladı ve bunun üzerine "ANZAK" Avustralya ve Yeni Zelanda Kolordusunun kod adı oldu<sup>29</sup> diye ifade ederek kelimenin oluşum sürecini ele almıştır ancak bir dipnotta C.E.W. Bean; kelime, yazıcılar arasında zaten kullanılmaktaydı.

<sup>27</sup> Chambers, *age*, s.xi,xiv; Laffin, *age*, s.10; "Australian War Memorial", "Anzac Acronym", <https://www.awm.gov.au/articles/encyclopedia/anzac/acronym>(ErişimTarihi:16.09.2021); "New Zealand History", The Anzacs, "Anzac Day", s.3, <https://www.nzhistory.govt.nz/war/anzac-day/the-anzacs> (E.T.: 16.09.2021); "Anzac Spirit", "The Word Anzac", <https://www.awm.gov.au/articles/encyclopedia/anzac/spirit> (E.T.:17.09.2021).

<sup>28</sup> Seal, "Anzac: The Sacred in the Secular", s.138; "The War", *Advertiser*, 8 June 1915, p.12; "The Dardanelles", "At Anzac Bay", *The First Day*, *West Australian*, 17 June 1915, p.3.

<sup>29</sup> C.E.W. Bean, *The Story of Anzac: The Official History of Australia in the War of 1914-1918, Vol. 1*, Angus&Robertson, Sydney, 1936, s.124-125; "Australian War Memorial", "Origins of the Acronym Anzac", <https://www.awm.gov.au/articles/encyclopedia/anzac/acronym/origin>(E.T.:17.09.2021).

Muhtemelen ilk akroniminin kullanımı, Çavuş G.C. Little ve Çavuş H.V. Milligan tarafından kullanılmıştır<sup>30</sup> diyecektir.

Robert Rhodes James, *Gelibolu* isimli eserinde C.E.W. Bean'in anlatımına benzer bir tanımlamayla *İki Avustralyalı çavuş, Little ve Milligan, Kahire'deki Shepheard's Hotel'de bulunan kolordu karargâhında baş harfleri A.&NZAC olan lastik bir damga kullanıyorlardı. Kolordu için bir kod isim gerektiğinde İngiliz subay White, ANZAK akronimini üst komutanlığa önerdi. ANZAK kelimesinin kullanımı, Ocak 1915'te genel kullanımdaydı* ifadesine yer vermiştir.<sup>31</sup>

Anzak kavramının ortaya çıkmasıyla ilgili diğer bir anlatı ise Birinci Dünya Savaş'ının başlaması üzerine Korgeneral W.R. Birdwood emir komutasına girmiş, *Avustralya İmparatorluk Kuvvetleri (AIF)*<sup>32</sup> ve *Yeni Zelanda Sefer Kuvvetleri (NZF)*, Aralık 1914'te Mısır'a gelmiştir ve başlangıçta çeşitli tümenlerden oluşan Avustralya ve Yeni Zelanda birliklerine *Avustralyasya Kolordusu* ismi verilmesi planlanmıştır. Anzak terimini kimin bulduğu tam olarak bilinmemekle birlikte General W.R. Birdwood'un karargâhında görevli bir personelin ıstampa üzerine kısaltmış olabileceği tahmin edilmektedir. Bununla birlikte akronim, Nisan 1915'te Gelibolu'ya çıkarma yapılmadan önce Mısır'da bulunan Avustralya ve Yeni Zelanda askerlerine verilen genel isim olarak kabul görmüştür. Akronim, ilk olarak, *A&NZ Army Corps* olarak yazılmıştır. Çavuş K.M. Little, yeni kolordunun uzun ismini yazışmalarda kısaltarak bir ıstampa da *A.&N.Z.A.C* harflerini kullanmıştır ancak kolordu karargâhındaki askerler kısa süre sonra telgraf mesajlarını kodlu biçimde arşivlemek için uygun bir telgraf kodu olarak *ANZAC* olarak tekrar kısaltmışlardır.<sup>33</sup> *Avustralya Gazi İşleri Bakanlığı'nın Anzak Kelimesinin Kullanım Kılavuzu* adlı eserinde akronimin General W.R. Birdwood'un Kahire'de bulunan personelinin ortaya çıkardığını ifade etmiş olsa da özelde isim vermekten kaçınmış ancak Anzak kelimesinin

<sup>30</sup>"Australian War Memorial", "Origins of the Acronym Anzac", <https://www.awm.gov.au/articles/encyclopedia/anzac/acronym/origin> (E.T.:17.09.2021).

<sup>31</sup> Robert Rhodes James, *Gallipoli*, Pimlico, London, 1999, s.40, "Australian War Memorial", "Origins of the Acronym Anzac", <https://www.awm.gov.au/articles/encyclopedia/anzac/acronym/origin> (E.T.:17.09.2021).

<sup>32</sup> *Australian Imperial Force (AIF)*; Avustralya, İmparatorluğu yurttaş güçleriyle desteklemek yerine hem yasal hem de ulusal tercihler nedeniyle deniz aşırı hizmet için gönüllülerden oluşan başka bir ordu oluşturmuştur. AIF, *Avustralya Donanması ve Askeri Sefer Gücü*'nden (Australian Naval and Military Expeditionary Force/AN&MEF) oluşmuştur. Palazzo, *age*, s.62-63, 80; Laffin, *age*, s.10.

<sup>33</sup> Australian Government Department of Veterans Affairs, "Use of the Word Anzac Guidelines", October 2020, s.3, <https://www.dva.gov.au/sites/default/files/files/about%20dva/recognition/guidelines-use-of-the-word-anzac.pdf> (E.T.: 21.01.2023); "Australian War Memorial", "Anzac Acronym", <https://www.awm.gov.au/articles/encyclopedia/anzac/acronym> (E.T.:16.09.2021).

akronimlerine ait ilk versiyonlardan bahsetmiştir. Diğer yandan Yeni Zelanda Hükümetine bağlı resmî sitede yer verilen *Yeni Zelanda Tarihi* isimli eserde, akronimin General W.R. Birdwood'un karargâhında görevli Muhabere Çavuşu K.M. Little tarafından lastik ıstampa üzerine kodlanarak ortaya çıktığını belirten ifadeler yer verilmiştir.<sup>34</sup>Tarihçi C.E.W. Bean'ın yanı sıra John Laffin, Jeffrey Grey ve Michael Andrews de Anzak kavramının ortaya çıkışıyla ilgili General W. Birdwood'u işaret etmiştir.<sup>35</sup>

Avustralya'da *Weekly Times* Gazetesi'nde yayınlanan 3 Nisan 1915 tarihli haberde, Çanakkale Savaşı'yla ilgili yapılacak haberlerin sansürlendiği bildirilmiştir. Londra gazeteleri adına E. Ashmead Bartlett, (Reuter) adına Bay (Lester) Lawrence'in, eyalet basını ve dominyonlar adına Avustralya resmî gazetecisi Yüzbaşı C.E.W. Bean'ın akredite edildiği ve Gelibolu hakkında ilgili gazeteciler dışında haberlere sansür getirildiği bildirilmiştir.<sup>36</sup> Gelibolu çıkarması haberini ilk yayımlayan İngiliz Gazetesi *The Daily Telegraph* adına İngiliz savaş muhabiri olarak görev alan *Ellis Ashmead Bartlett* olmuş ve sonra Avustralyalıların *cesaretini, dayanıklılığını ve askerlik niteliklerini*<sup>37</sup> öven yazılar kaleme almıştır. Anzak ile ilgili ilk haberi yapan ve Anzak askerini öven değerlendirmeler yapması nedeniyle de Ashmead Bartlett<sup>38</sup>, Anzak efsanesini oluşturan kişi olduğu yönünde

<sup>34</sup> "Protecting the Word Anzac", <https://www.dva.gov.au/recognition/commemorating-all-who-served/protecting-word-anzac> (E.T.: 02.02.2023); "New Zealand History", The Anzacs, "Anzac Day", s.3, <https://www.nzhistory.govt.nz/war/anzac-day/the-anzacs> (E.T.: 16.09.2021); Australian Government Department of Veterans Affairs, "Use of the Word Anzac Guidelines", October 2020, s.3-4, <https://www.dva.gov.au/sites/default/files/files/about%20dva/recognition/guidelines-use-of-the-word-anzac.pdf> (E.T.: 21.01.2023).

<sup>35</sup> Laffin, *age*, s.10; Andrews, *age*, s.10,13; Grey, *age*, s.92.

<sup>36</sup> "Censorship Established", *Weekly Times*, 3 April 1915, p.31; Çanakkale'den gelen haberler üzerine sert bir sansür oluşturulduğu, bundan sonra İngiliz savaş gemilerinin komutanı Tuğamiral J. M. De Robeck, birliklere eşlik etmesi için akredite edilmiş üç muhabir dışında hiçbir habere izin verilmeyeceğini bildirmiştir. *Daily Telegraph* savaş muhabiri Ashmead Bartlett Londra gazetelerini ve Mr. Lawrence, eyalet basını temsil edeceği Mısır'daki Avustralya birliklerinin resmî basın temsilcisi Yüzbaşı C. E. W. Bean ise Dominyon gazetelerini temsil etmesi için belirlendiği belirtilmiştir. "Censorship Established", *Weekly Times*, 3 April 1915, p.31. *Weekly Times* Gazetesinde Bay Lawrence olarak bahsedilen muhabir, Lester Lawrence olmakla birlikte Reuter muhabiridir. Jenny Macleod, "The Greatest War Correspondent of the Twentieth Century": Ellis Ashmead Bartlett and The Daily Telegraph", <https://www.gale.com/intl/essays/jenny-macleod-ellis-ashmead-bartlett-daily-telegraph> (E.T.:26.02.2023). Çanakkale Savaşına sansür getirildiğiyle ilgili Bkz. Sürmeli, *agm*, s.85.

<sup>37</sup> A. Bartlett'in haberi, *Avustralyalıları, asker eolatlarına hayran bırakan bir heyecan yaratmıştır* ifadesine yer verirken Avustralyalı tarihçiler tarafından Anzak efsanesinin oluşturucusu olarak nitelendirilmiştir. Beaumont, "The Anzac Legend", s.210-211. Anzak efsanesiyle ilgili E. A. Bartlett'i işaret edenler hakkında Bkz. Jenny Macleod, *Gelibolu'nun Öteki Yüzü*, Türkçesi: Sinem Hocoğlu, Güncel Yayıncılık, İstanbul, 2005, s.134,136; İ. Ceyhan Koç, "Çanakkale Gerçeği", *Çanakkale Araştırmaları Türk Yılığ*, Cilt: 4, Sayı:4, 2006, s.279-281; Sürmeli, *agm*, s.85.

<sup>38</sup> E. Ashmead Bartlett'in çıkarmayla ilgili anlatımı ilk kez 8 Mayıs 1915'te Avustralya gazetelerinde yer aldı. C.E.W. Bean'ın haberi bürokratik nedenlerle 14 Mayıs 1915'e kadar

iddialar oluşmuştur.<sup>39</sup> Gelibolu çıkarmasıyla ilgili ilk haberin C.E.W. Bean<sup>40</sup> ya da Ellis Ashmead Bartlett<sup>41</sup> tarafından yayınlanıp yayınlanmadığı konusunda tartışmalar<sup>42</sup> devam etmekle birlikte Avustralyalı tarihçi Joan Beaumont, Anzak efsanesini iki kişinin inşa ettiğini ileri sürmüş ve Avustralya'nın resmî savaş tarihçisi C.E.W. Bean ve Ellis Ashmead Bartlett'in Anzak efsanesine katkı sağladığını belirtmiştir.<sup>43</sup> J. Beaumont, C.E.W. Bean ve Ellis Ashmead-Bartlett'in 25 Nisan 1915'teki çıkarmayı yakından takip ettiğini belirtirken *Bean, sabah 9.30'da birliklerle birlikte karaya çıktı ve Bartlett açık denizdeki bir savaş gemisinden*<sup>44</sup> olayları gözlemledi. *Savaşla ilgili müteakip raporlar ve seferin sonraki ayları, Anzak efsanesinin tohumları ortaya çıkmıştı* diye ifade etmiştir.<sup>45</sup> 26 Nisan 1915'te Gelibolu çıkarması haberleri ilk defa haber yapılmış ancak Anzak üzerine Büyük Britanya'da 7 Mayıs'ta Avustralya'da 8 Mayıs'ta kamuoyu, E. Ashmead Bartlett'in haberini ayrıntılarıyla okuma fırsatı bulmuştur.<sup>46</sup> Bu nedenle Anzak

---

Avustralya'ya ulaşmadı. Beaumont, *agm*, s.211; Seal, "Anzac", s.2, [https://encyclopedia.1914-1918-online.net/article/anzac\\_australia](https://encyclopedia.1914-1918-online.net/article/anzac_australia) (E.T.:12.12.2022).

<sup>39</sup> Robert Manne, "The War Myth that Made Us", *The Age*, 25.04.2007, John Rickard, *Australia: A Cultural History*, Monash University Press, Victoria, 2017, s.109-110; K. S. Inglis, "The Australians at Gallipoli-1", *Historical Studies*, Vol. 14, No. 54, April 1970, s. 222; Kevin Fewster, "Ellis Ashmead Bartlett and the making of the Anzac Legend", *Journal of Australian Studies*, 6:10, 17-30, s.17, DOI: 10.1080/14443058209386844; Koç, *agm*, s.279-281; Sürmeli, *agm*, s.85; Macleod, *agm*, <https://www.gale.com/intl/essays/jenny-macleod-ellis-ashmead-bartlett-daily-telegraph> (E.T.:26.02.2023); Macleod, *age*, s.134,136; <https://theage.com.au/opinion/the-war-myth-that-made-us-20070425-ge4qmh.html> (E.T.:01.12.2021).

<sup>40</sup> 13 Mayıs 1915 tarihli olduğu belirtilen ve C.E.W. Bean'e dayandırılarak yapılan Gelibolu'ya Anzak çıkarması hakkında haber. "Australiasian Gallantry", "The Landing on Gallipoli Peninsula", *Age*, 15 May 1915, p.10.

<sup>41</sup> E. Ashmead Barlett'e dayandırılan haber. "Story of the Landing Continued", *Barrier Miner*, 9 May 1915, p.1.

<sup>42</sup> Anzak efsanesinin ilk ortaya çıkışı hakkında tartışmalar konusunda tartışmalar olmakla birlikte efsanenin ilk oluşum süreci hakkında Avustralyalı pek çok tarihçi ve araştırmacı Ken Inglis (1970), Kevin Fewster (1982), Jenny Macleod gibi E. Ashmead Barlett'in efsaneyi oluşturduğu ve C.E.W. Bean'in devam ettirdiği yönünde bir görüş öne sürmüşlerdir. Inglis, *agm*, s. 222; Fewster, *agm*, s.17; Macleod, *agm*, <https://www.gale.com/intl/essays/jenny-macleod-ellis-ashmead-bartlett-daily-telegraph> (E.T.:26.02.2023).

<sup>43</sup> Beaumont, "The Anzac Legend", s.210-211; Gelibolu Efsanesinin oluşturulmasında Bean'in olduğu yönünde görüş daha ağır basmaktadır. Rickard, *age*, s.111.

<sup>44</sup> E. Ashmead Barlett'in bulunduğu geminin ismi, HMS London Jivas'dır. Koç, *agm*, s.278.

<sup>45</sup> Beaumont, "The Anzac Legend", s.210-211.

<sup>46</sup> "Graphic Story from the Dardanelles. Historic Scenes. Army Disembarked by Moonlight. Dashing Colonials. Capture of Positions. Special Cablegrams", *The Daily Telegraph*, 7 May 1915; "Story of the Landing Continued", *Barrier Miner*, 9 May 1915, p.1; Macleod, *agm*, <https://www.gale.com/intl/essays/jenny-macleod-ellis-ashmead-bartlett-daily-telegraph> (E.T.:26.02.2023);

çıkarmasına ilişkin haberler her ne kadar 26 Nisan 1915'te ilk defa haberleştirilmiş olsa da Büyük Britanya basınında 7-8 Mayıs'ta ve 9 Mayıs 1915'den itibaren de Avustralya basınında ayrıntılı biçimde haber yapılmaya başlanmıştır.<sup>47</sup>

Diğer yandan ilgili haberlerde Anzak ifadesi yerine *Avustralya ve Yeni Zelanda birlikleri/kolordusu* ya da *Avustralyasya*<sup>48</sup> ifadelerine yer verilmiştir. İlk defa Avustralya basınında Anzak ifadesi, C.E.W. Bean tarafından 25 Nisan çıkarmasının özetlendiği ve bir yer tanımlaması olarak Anzak Koyu isminin geçtiği haberde yer verilmiştir. 8 Haziran 1915'de *Advertiser* ve sonrasında 17 Haziran 1915 tarihli *West Australian* gazetelerinde C.E.W. Bean'e dayandırılarak verilen haberlerde, çıkarmanın yapıldığı Arıburnu mevki Anzak Koyu olarak isimlendirilmiştir.<sup>49</sup> Bu noktada değerlendirildiğinde, 25 Nisan 1915 tarihinde yapılan çıkarmaya dair haberler 26 Nisan 1915'te Büyük Britanya ve Avustralya basınında yer almakla birlikte harekâtın gizliliği açısından çıkarma üzerine haberler sansürlendiği için kamuoyu bilgilendirmesi sınırlı tutulmuştur. Haziran 1915'den itibaren gerek E. Barlett gerekse C.E.W. Bean, çıkarmaya dair raporlarını ayrıntılı biçimde kaleme alan haberler yaparken Anzak kolordusunu öven ve kahramanlaştıran haberler yapmışlardır. C.E.W. Bean ise Anzak kavramını, mekân olarak Arıburnu Koyu'nun yerine ilk defa kullanmıştır.

Anzak kelimesi, Birinci Dünya Savaşı'nın sonuna kadar hem Büyük Britanya'da hem de dünyanın geri kalanında iyi bilinen bir kavram olmuştur. Ağustos 1915'te *The Times (London)*, tüm İtalyan basınının Çanakkale'de Anzak askerinin cesaretinden bahsettiğini yazmıştır. Ağustos 1915'te *New York Times*'da Anzak teriminin bahsi geçmiş, 8 Kasım 1916'da kelimenin kökenleri hakkında gazetenin editörüne bir mektup yazılmıştır. Savaşın sonuna doğru Nisan 1918'de *Sydney Morning Herald*, *savaşla birlikte yeni kelimeler öğrendik, onların arasında en önemlisi Anzak kelimesi olmuştur* ifadesini kullanmıştır.<sup>50</sup>

<sup>47</sup> İlk defa 26 Nisan 1915'te çıkarmasından bahseden haber hakkında. "The Dardanelles", "Bombardment Resumed", "Allies Troops Landed", *Argus*, 26 May 1915, p.10; "The Dardanelles", "Troops Landed to Attack Gallipoli", *Leader*, 26 May 1915, p.2; "Reported Landing on Gallipoli", "Grecian Reports", *National Advocate*, p.3. Avustralyasya birliklerinin Avustralya basınında ilk defa ayrıntılı haberleştirilmesi hakkında. "Story of the Landing Continued", *Barrier Miner*, 9 May 1915, p.1; "Australiasian Gallantry", "The Landing on Gallipoli Peninsula", *Age*, 15 May 1915, p.10; Macleod, *agm*, <https://www.gale.com/intl/essays/jenny-macleod-ellis-ashmead-bartlett-daily-telegraph> (E.T.:26.02.2023).

<sup>48</sup> *Avustralyasya*, Avustralya, Yeni Zelanda ve Güney Pasifik Adalarını kapsayan bir kavramdır. Corcoran, Dickenson, *age*, s.10.

<sup>49</sup> "The War", *Advertiser*, 8 June 1915, p.12; "The Dardanelles", "At Anzac Bay", "The First Day", *West Australian*, 17 June 1915, p.3.

<sup>50</sup> "Australian War Memorial", "Anzac Acronym", <https://www.awm.gov.au/articles/encyclopedia/anzac/acronym> (E.T.:16.09.2021).

Müttefik kuvvetlerinin Gelibolu'dan çekilmesinin ardından Mısır'da bulunan Avustralya ve Yeni Zelanda Kuvvetleri, 1916'da I. Anzak Kolordusu ve II. Anzak Kolordusu olarak adlandırılan iki yeni yapıya bölünmüştür. İlk olarak I. Anzak Kolordusu, 1 ve 2'nci Avustralya tümenleriyle Yeni Zelanda tümeninden oluşurken 4 ve 5'inci Avustralya tümenleri, II. Anzak Kolordusuna görevlendirilmiştir. Yeni Zelanda tümeni, II. Anzak Kolordusuna görevlendirilmiş sonra her iki kolorduda Fransa'ya nakledilmiş ve Kasım 1917'e kadar Batı Cephesi'nde savaşmıştır. Mart 1916'da Anzak Süvari Tümeni, Sina ve Filistin'de savaşmak üzere üç Avustralya Hafif Süvari Tugayı ve Yeni Zelanda Süvari Tugayı'ndan oluşmuştur. 1'inci Anzak Telsiz Muhabere Bölüğü, 1916-1917'de Irak'ta (Mezopotamya) İngiliz Sefer Kuvveti'yle muhabere birliğini teşkil ederek ortak görev icra etmişlerdir. Anzak ifadesi, çıkarmada bulunan ve Gelibolu'da savaşanların tamamı için kullanılan bir kelimeyken Birinci Dünya Savaşı'nda görev almış tüm Avustralya ve Yeni Zelanda askerleri için kullanılan bir kavrama dönüşmüştür. Çanakkale Savaşı'ndan sonra Gelibolu'da görev yapmış olan askerler, gaziler olarak diğer askerlerden kendilerini ayırt etmek için peçlerine piriñten "A" takmaya başlamıştır.<sup>51</sup>

## 2. Birinci Dünya Savaşı'ndan Sonra ANZAK Kavramının Kullanımı

İngiltere'nin Almanya'ya savaş ilan etmesi üzerine Avustralya, anavatan Büyük Britanya'yı savaşta desteklemek için Müttefik kuvvetlerle birlikte İkinci Dünya Savaşı'na katıldı. İkinci Dünya Savaşı'nda Anzak Kolordusu, Vietnam Savaşı'nda Avustralya ve Yeni Zelanda Süvari Tümeni daha çok Anzak Süvari Tümeni olarak isimlendirilmiştir.<sup>52</sup> İkinci Dünya Savaşı'nda I. Anzak Karargâhının (Anzak Kolordusu) komutası altında 6'ncı Avustralya Tümeni ve Yeni Zelanda Tümeni birleştirildiği zaman Nisan 1941'de kısa Yunan Seferinde Yeni

<sup>51</sup> Laffin, *age*, s.10-15; Palazzo, *age*, s.62-80; Grey, *age*, s.99-122; "Australian War Memorial", "Anzac Acronym", <https://www.awm.gov.au/articles/encyclopedia/anzac/acronym> (E.T.:16.09.2021); Fleming, *age*, s.3-8,13-40; "New Zealand History", The Anzacs, "Anzac Day", s.3, <https://www.nzhistory.govt.nz/war/anzac-day/the-anzacs> (E.T.: 16.09.2021) Andrews, *age*, s.20-35; Seal, "Anzac", s.3.

<sup>52</sup> Palazzo, *age*, s.135; Laffin, *age*, s.15-23; Fleming, *age*, s.6-8; Grey, *age*, s.144,161-162; "Australian War Memorial", "Anzac Acronym", <https://www.awm.gov.au/articles/encyclopedia/anzac/acronym> (E.T.:16.09.2021); "New Zealand History", The Anzacs, "Anzac Day", s.3; <https://www.nzhistory.govt.nz/war/anzac-day/the-anzacs> (E.T.: 16.09.2021).

Anzak organizasyonu oluşturulmuştur.<sup>53</sup> Kore’de kara savaşlarının başlamasından bir ay sonra Avustralya Hükümeti, Kore’de Yeni Zelanda ve Avustralya askerlerinden oluşan yeni bir Anzak askerî organizasyonu oluşturmayı planladılarsa da Avustralya-Yeni Zelanda görüşmelerinden bir sonuç elde edilememiştir.<sup>54</sup> Vietnam Savaşı boyunca Avustralya Kraliyet Alayı’nın 2, 4 ve 6’ncı taburlarına, Yeni Zelanda ordusuna ait iki piyade bölüğü bağlanmış, taburlar 2RAR/NZ (ANZAC), 4RAR/NZ (ANZAC) ve 6RAR/NZ (ANZAC) olarak isimlendirilmiştir.<sup>55</sup>

Uluslararası ilişkiler ve paktlar arasında da Anzak kavramını çağrıştıran isimler kullanılmıştır. ANZAM (Australia, New Zealand, Malaya), 1949’da Avustralya, Yeni Zelanda ve İngiliz Sömürgesindeki Malaya (Singapur) isminden türetilen ittifaka ait bir akronimdir. ANZAM, bölgesel bir savunma teşkilatı olmakla beraber teşkilatın kuruluş maksadı, SSCB’nin komünist rejimi Asya-Pasifik’te yayılmasını engellemek için kurulmuştur. İkinci Dünya Savaşı sonrasında Güney Asya’da Sovyet yayılmacılığına ve Japon dirilişine karşı ABD-Avustralya-Yeni Zelanda arasında yapılan pakta da ANZUS (Australia, New Zealand, and United States Security Treaty) ismi verilmiştir. ANZUS, Avustralya, Yeni Zelanda’yla özdeşleşen Anzak kavramı ve Amerika Birleşik Devletleri’nin akronimi olan USA’dan oluşmuş ve 1951’de Avustralya, Yeni Zelanda ve Amerika Birleşik Devletleri arasında bölgesel güvenliği sağlamak için San Francisco’da imzalanmıştır.<sup>56</sup>

Birinci Dünya Savaşı’ndan sonra askerî ve uluslararası ilişkilerde Anzak kelimesi, bazı değişikliklere uğrayarak kullanımına devam edilmiştir. İkinci Dünya Savaşı’nda Anzak ruhunun devam etmesi amacıyla Büyük Britanya’nın yanında savaşa katılan Avustralya ve Yeni Zelanda Kolordusu, Anzak ismiyle cephelerde görev almıştır. Kore Savaşı’na ABD liderliğindeki ittifaka her iki ülkeye ait askerî birlikler katılmış olsalar da Anzak ismiyle hareket etmemişlerdir.

<sup>53</sup> Laffin, *age*, s.15-23; Palazzo, *age*, s.135-191; Grey, *age*, s.161-162; Macintyre, *age*, s.271; “Australian War Memorial”, “Anzac Acronym”, <https://www.awm.gov.au/articles/encyclopedia/anzac/acronym> (E.T.:16.09.2021);

<sup>54</sup> Palazzo, *age*, s.135; Laffin, *age*, s.23-28; Grey, *age*, s.187-188;201-210; “Australian War Memorial”, “Anzac Acronym”, <https://www.awm.gov.au/articles/encyclopedia/anzac/acronym> (E.T.:16.09.2021);

<sup>55</sup> Palazzo, *age*, s.135-192; Laffin, *age*, s.15-23; Grey, *age*, s.214-217,221,232; “Australian War Memorial”, “Anzac Acronym”, <https://www.awm.gov.au/articles/encyclopedia/anzac/acronym> (E.T.:16.09.2021);

<sup>56</sup> Palazzo, *age*, s.193, 195-196, 231; Clark, *age*, s.256-269,278-282; Corcoran, Dickenson, *age*, s.6; Kelly, *age*, s.45,233-235,262; Grey, *age*, s.216-217,253,258; Macintyre, *age*, s.216,269,296. ANZUS, Avustralya, Yeni Zelanda ve Birleşik Devletler ile bölgesel bir güvenlik anlaşmasıdır ve Avustralya güvenliğinin temel taşı haline gelmiştir. Palazzo, *age*, s.193, 195-196.



ABD önderliğinde bir ittifakın içinde bulunan Avustralya ve Yeni Zelanda, Viyetnam Savaşı'nda Anzak benzeri değişik isimler altında bir arada savaşmışlardır. Uluslararası ilişkiler bağlamında ise İkinci Dünya Savaşı sonrası Avustralya-Yeni Zelanda ve Büyük Britanya sömürgesi olan Malaya/Singapur ile SSCB tehlikesine karşı ANZAM güvenlik teşkilatı oluşturulmuştur. İkinci Dünya Savaşı sonrası değişen dünya konjonktürü çerçevesinde Avustralya ve Yeni Zelanda bilhassa sosyalizmi kenar kuşaktan uzak tutmak amacıyla ABD ile yakın siyasi ve askerî ilişkiler geliştirmiştir. Netice itibariyle Avustralya, Yeni Zelanda ve ABD arasında Asya-Pasifik bölgesinin güvenliğine yönelik ANZUS ismiyle bölgesel güvenlik ve işbirliği teşkilatı oluşturmuştur. Asya-Pasifik'te bu tarz oluşturulan ittifakların amacı, kızıl tehlikeye karşı bölgesel güvenlik şemsiyeleri oluşturarak işbirliğini artırmaktır.

### 3. ANZAK Kelimesinin Korunması Üzerine Yapılan Kanun

Anzak isminin bir ticari isim olarak kullanılmasına engel olan yasa ise ilk defa 1 Temmuz 1916'da yürürlüğe girmiştir.<sup>57</sup> *Anzak Bülten Dergisi*'nin (*Anzac Bulletin*) 8 Temmuz 1916 tarihli haberinde *Anzak*, bir işletme adı olarak yasaklanmıştır başlığıyla yasayı duyurmuştur. Haberin devamında *Anzak kelimesinin bir ticari marka olarak şirket ve firmalar tarafından isim verilmek üzere birçok başvuru olduğu bildirilmiş, başsavcı Mr. Mahon, hükümetin Avustralya ve Yeni Zelanda kuvvetlerinin kullandığı kelimeyi herhangi bir kişiye tekelleştirme hakkını tanımadığını* ifade etmiştir.<sup>58</sup> Birinci Dünya Savaşı esnasında Avustralya'da *Savaş Önlemleri Yasası* (War Precaution Act)<sup>59</sup> 20 Ekim 1916'de çıkarılmış<sup>60</sup> ve Savaş Önlemleri Yasasına göre *ticaret, iş görüşmesi veya meslek amacıyla herhangi bir kişinin "Anzak" kelimesini veya ona benzeyen herhangi bir kelimeyi kullanmasını suç haline getiren bir düzenleme kabul edilmiştir.*<sup>61</sup> Bu bağlamda ilk defa Savaş Önlemleri Yasası kapsamında Anzak kelimesi korunmuş ve bir kurumun kısmi ya da tamamının ismi olması halinde altı ay hapis veya yüz sterlin para cezası verileceği kanunlaşmıştır.<sup>62</sup> Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Anzak kelimesini

<sup>57</sup> Seal, "Anzac: The Sacred in the Secular", s.136; "Anzac", "Prohibited as Business Name", *Anzac Bulletin*, July 8, 1916, p.4;

<sup>58</sup> "Anzac", "Prohibited as Business Name", *Anzac Bulletin*, July 8, 1916, p.4.

<sup>59</sup> "War Precautions", <https://www.legislation.gov.au/Details/C1914A00010> (E.T.:09.12.2021).

<sup>60</sup> Seal, "Anzac: The Sacred in the Secular", s.137; "War Precautions", <https://www.legislation.gov.au/Details/C1914A00010> (E.T.:09.12.2021).

<sup>61</sup> "Anzac", "Prohibited as Business Name", *Anzac Bulletin*, July 8, 1916, p.4.

<sup>62</sup> "Anzac" "Prohibited As Business Name", *Daily Telegraph*, 25 May 1916, p.4; "Anzac" "Prohibited As Business Name", *Albury Banner and Wodonga Express*, 2 June 1916, p.33; "Anzac" "Prohibited As Business Name", *North Western Courier*, 2 June 1916, p.6; Seal, "Anzac: The

korumak üzerine çıkarılan düzenleme ise “Anzak” Kelimesinin Korunması Yönetmeliği 1921 (The Protection of Word “Anzac” Regulations 1921-Cth) adıyla çıkarılmıştır. Yönetmelik, Anzak teriminin veya Anzak terimine benzeyen herhangi bir kelimenin resmî veya kurumsal bir şekilde kullanılmasının *Avustralya Gaziler Bakanı*’nın izniyle nasıl olacağı düzenlenmiştir.<sup>63</sup> Bununla birlikte “AN-ZAK” ya da “Anzak” kelimesinin, büyük ya da küçük harfle birbirinin yerine kullanılabilirliği ve kelimenin büyük harfle yazıldığını gösterir bir kural veya kanun olmadığıdır. Anzak kelimesinin Avustralya kültüründe önemli bir yeri olması ve kelimenin kötüye kullanımını durdurmak, saygı ve haysiyet ifade eden kelimenin önemini sürdürmek için bir dizi düzenleme yapılmıştır. Bu düzenlemeler Gazi İşleri Bakanının sorumluluğundadır ve bakanlık kelimenin kullanım izni başvurularını yürütmektedir. Yönetmelik, yalnızca Avustralya’da geçerli olmakla birlikte Yeni Zelanda’da Anzak kelimesini koruyan kendi mevzuatlarına sahiptir ifadesine yer verilmiştir.<sup>64</sup>

*Anzak Kelimesinin Korunması Yönetmeliği* (Protection of Word “Anzac” Regulations) altında *Savaş Önlemleri Yasası Yürürlükten Kaldırma Yasası 1920* (War Precautions Act Repeal Act 1920)<sup>65</sup>, *Anzak Kelimesinin Korunması Yasası* (Protection of Word “Anzac” Act 1920)<sup>66</sup>ve *Gümrük (Yasaklanmış İthalat) Yönetmelikleri 1956* (Custom-Prohibited Imports-Regulations 1956)<sup>67</sup> yasalarından oluşmuştur.

---

Sacred in the Secular”, s.137; “Protecting Word Anzac”, <https://dva.gov.au/recognition/commemorating-all-who-served/protectingwordanzac> (E.T.:16.09.2021); Anzac Spirit, “The Word Anzac”, <https://www.awm.gov.au/articles/encyclopedia/anzac/spirit> (E.T.:17.09.2021).

<sup>63</sup> “Protecting Word Anzac”, <https://dva.gov.au/recognition/commemorating-all-who-served/protectingwordanzac> (E.T.:16.09.2021); Anzac Spirit, “The Word Anzac”, <https://www.awm.gov.au/articles/encyclopedia/anzac/spirit> (E.T.:17.09.2021).

<sup>64</sup> Australian Government Department of Veterans Affairs, “Use of the Word Anzac Guidelines”, s.3-4, <https://www.dva.gov.au/sites/default/files/files/about%20dva/recognition/guidelines-use-of-the-word-anzac.pdf> (E.T.: 21.01.2023).

<sup>65</sup> *Anzak Kelimesinin Korunması Yönetmeliği Savaş Önlemleri Yasası Yürürlükten Kaldırma Yasası 1920* altında yeniden düzenlenmiştir ve EK-A’dir. Australian Government Department of Veterans Affairs, “Use of the Word Anzac Guidelines”, s.9-15, <https://www.dva.gov.au/sites/default/files/files/about%20dva/recognition/guidelines-use-of-the-word-anzac.pdf> (E.T.: 21.01.2023).

<sup>66</sup> *Anzak Kelimesinin Korunması Yasası*, EK-B’dir. Australian Government Department of Veterans Affairs, “Use of the Word Anzac Guidelines”, s.16-27, <https://www.dva.gov.au/sites/default/files/files/about%20dva/recognition/guidelines-use-of-the-word-anzac.pdf> (E.T.: 21.01.2023).

<sup>67</sup> *Gümrük (Yasaklanmış İthalat) Yönetmelikleri 1956*, EK-C’dir. Australian Government Department of Veterans Affairs, “Use of the Word Anzac Guidelines”, s.28, <https://www.dva.gov.au/sites/default/files/files/about%20dva/recognition/guidelines-use-of-the-word-anzac.pdf> (E.T.: 21.01.2023).

*Anzak Kelimesinin Korunması Yönetmeliği* altında *Savaş Önlemleri Yasası Yürürlükten Kaldırma Yasası-1920'e göre bu yönetmelikte, aksine bir niyet görülmedikçe eğlence, para toplamak amacıyla düzenlenen veya yürütülen her türlü sergi, performans, konferans, eğlence, oyun, spor veya sosyal toplantıları içerir* ibaresiyle belirtilen yönetmelik iki ana başlıkta toplanmıştır. İlk olarak, "Anzak" kelimesinin ticaret vb. amaçlarla kullanımının yasaklanması ve son olarak, sokak, yol veya park adı olarak "Anzak" kelimesinin yasaklanması yönetmelikleridir.<sup>68</sup>

*"Anzak" kelimesinin ticaret vb. amaçlarla kullanımının yasaklanmasına göre bakanın yetkisi olmaksızın hiç kimse, herhangi bir ticaret, iş, meslek veya meslekle bağlantılı olarak "Anzak" kelimesini veya "Anzak" kelimesine benzeyen herhangi bir kelimeyi üstlenemez veya kullanamaz. Meslek veya herhangi bir eğlence veya herhangi bir piyango veya sanat birliği ile bağlantılı olarak veya herhangi bir özel konut, tekne, araç veya hayır kurumu veya başka bir kurumun adı veya adının bir parçası olarak veya bunlara ek olarak bağlantılı herhangi bir bina kullanamaz* ifadesiyle birlikte alt düzenlemeleri yapılmıştır.<sup>69</sup>

*Sokak, yol veya park adı olarak "Anzak" kelimesinin yasaklanmasına göre hiç kimse, Bakanın onayı olmaksızın, bir caddeye, yola veya parka isim verilirken sokak, yol veya park için isim veya isminin bir kısmı olarak "Anzak" kelimesini veya "Anzak" kelimesine benzeyen herhangi bir kelimeyi kullanamaz*<sup>70</sup> ifadesiyle kanun haline getirilmiştir.

*Anzak Kelimesinin Korunması Yasası'na göre "Anzak" kelimesinin veya "Anzak" kelimesini andıran herhangi bir kelimenin "Anzak" kelimesiyle bağlantılı olarak kullanılması veya kullanılmasıyla ilgili olarak ihlali nedeniyle mahkûmiyet üzerine ceza ve cadde, yol veya park adının bir kısmını kullanması karşılığında on iki ayı geçmemek üzere hapis cezası verilir*<sup>71</sup> ifadesine ilişkin alt yasal düzenlemelere yer verilmiştir.

---

<sup>68</sup> Australian Government Department of Veterans Affairs, "Use of the Word Anzac Guidelines", s.11-15, <https://www.dva.gov.au/sites/default/files/files/about%20dva/recognition/guidelines-use-of-the-word-anzac.pdf> (E.T.: 21.01.2023).

<sup>69</sup> Australian Government Department of Veterans Affairs, "Use of the Word Anzac Guidelines", s.11-12, <https://www.dva.gov.au/sites/default/files/files/about%20dva/recognition/guidelines-use-of-the-word-anzac.pdf> (E.T.: 21.01.2023).

<sup>70</sup> Australian Government Department of Veterans Affairs, "Use of the Word Anzac Guidelines", s.13, <https://www.dva.gov.au/sites/default/files/files/about%20dva/recognition/guidelines-use-of-the-word-anzac.pdf> (E.T.: 21.01.2023).

<sup>71</sup> Australian Government Department of Veterans Affairs, "Use of the Word Anzac Guidelines", s.19, <https://www.dva.gov.au/sites/default/files/files/about%20dva/recognition/guidelines-use-of-the-word-anzac.pdf> (E.T.: 21.01.2023).

Gümrük (Yasaklanmış İthalat) Yönetmelikleri 1956 göre tanımında "Anzak" kelimesi bulunan malların veya "Anzak" kelimesini taşıyan malların veya bu mallarla ilgili reklam malzemelerinin Avustralya'ya ithali aşağıdaki durumlar dışında yasaktır ifadesi 3'üncü maddede ayrıntılı düzenlenmiştir.

3'üncü maddeye göre;

(a) Eşyayı ithal eden kişi, bakan veya yetkili bir memur tarafından verilen yazılı iznin sahibidir.

(b) İzin veya iznin bir kopyası ithalat zamanında veya öncesinde toplayıcıya sunulur.

(4) Alt düzenleme (3) uyarınca izin başvurusu yazılı olarak yapılmalıdır.

(5) Alt düzenleme (3) kapsamındaki bir izin, izin sahibinin uyması gereken koşulları veya gereklilikleri belirtebilir ve bu tür herhangi bir koşul veya gereklilik için zamanı belirtebilir.

(6) İzin sahibi, iznin bir şartına veya şartına uymadığı takdirde, bakan veya yetkili bir görevli yazılı olarak izni iptal edebilir.

(7) Bakan veya yetkili merci, (6) numaralı bent kapsamında verilen izni, izin sahibine Kanununun 50'nci fıkrasının (4) numaralı fıkrasında belirtilen şarta veya gerekliliğe uymamakla suçlanmış olsun veya olmasın, izni geri alabilir.<sup>72</sup>

## Sonuç

Birinci Dünya Savaşı çıktığında Mısır, İngiliz işgali altındadır. Büyük Britanya'nın eski bir sömürgesi olarak Avustralya ve Yeni Zelanda, Kral/Kraliçeye sadakat ve İmparatorluğa bağlılığın bir göstergesi olarak İngiltere'nin yanında savaş katılma kararı almıştır. Avustralya ve Yeni Zelanda'da gönüllü olarak askere kaydolun vatandaşlar, İttifak kuvvetleriyle özelde Almanlarla savaşmak üzere gemilerle Mısır'a nakledilmişlerdir. İngiliz ordusunun kontrolünde Mısır'da askerî eğitim alan Avustralya ve Yeni Zelanda İmparatorluk Kuvvetleri, İngiltere'nin baskın etkisinde İtilaf kuvvetlerinin aldığı bir kararla Osmanlı Devleti'ne saldırma kararı almıştır. Müttefik kuvvetleri denizden aşlamayan

---

<sup>72</sup> Australian Government Department of Veterans Affairs, "Use of the Word Anzac Guidelines", s.28, <https://www.dva.gov.au/sites/default/files/files/about%20dva/recognition/guidelines-use-of-the-word-anzac.pdf> (E.T.: 21.01.2023).

Çanakkale Boğazını, kara savaşlarının bir aşaması olarak çıkarma yaparak geçmeyi planlamıştır. 25 Nisan 1915'te Avustralya ve Yeni Zelanda Kolordusu, Arıburnu Koyu'na amfibi bir harekât yapmıştır.

Kahire'de bulunan Büyük Britanya Karargahında görevli İngiliz muhabere erleri tarafından yazışmalarda daha kısa bir kelime kullanmak amacıyla ANZAK kavramı, 25 Nisan 1915'te Avustralya ve Yeni Zelanda Kolordusunun Arıburnu Koyunda çıkarma yapmasıyla birlikte gündeme gelmiştir. Başta çıkarma hareketinin komutanı W.R. Birdwood'un harita üzerinde Büyük Britanya ve Avustralya-Yeni Zelanda Kolordusunun askerî konumunu ayırt etmek amacıyla ilgili kısma isme ihtiyaç duyması ve alt birliklerden teklif istemesiyle ortaya çıkan durum, bir süredir akronimi kullananlardan tarafından üst kademeye teklif edilmesi üzerine kabul edilmiştir. Anzak akroniminin ortaya çıkmasıyla ilgili olarak kesin bir bilgi olmasa da daha az ihtilafli biçimde bir ihtiyaçlar silsilesinden geliştiği ve General Birdwood emir komutasında ortaya çıktığı açıktır. Anzak akroniminin yanı sıra Anzak terminolojisine bağlı olarak Anzak efsanesinin oluşum süreci de çıkarmaya dair haberi yapmakla akredite edilmiş gazetecilerden İngiliz gazeteci E. Barlett ve Avustralyalı gazeteci C.E.W. Bean tarafından Anzakların cephe kahramanlıklarına dair haberler yapmış olmasıyla ortaya çıkmıştır.

Çanakkale Savaşı'ndan hemen sonra 1916'da Avustralya'da Anzak kelimesinin korunması üzerine yapılan kanuni düzenlemelerle ticari kullanımı engellenerek Avustralya toplumsal tarihinde önemli bir adım atılmış, Anzak kavramının kutsiyetinin temelleri atılmıştır. Ulusal hassasiyetler gözetilerek siyasi otorite, sansürleme ve cezalandırma yetkisi kullanılmış ve böylece Anzak koruma kanun ve yönetmelikleri ortaya çıkmıştır. Anzak kelimesini ilk defa koruma altına alan 1916 kanuni düzenlemesine ek olarak 1920 ve 1956 yıllarında yeniden yapılan düzenlemelerle Anzak kelimesinin nasıl, hangi hallerde kullanılıp kullanılmayacağı ya da kim tarafından izin verileceğine ilişkin yeni yönetmelikler hazırlanmıştır.

Anzak akronimi, Avustralya tarihinde ulus olma bilincinin ortaya çıkması bağlamında kritik bir eşik sayılmakla birlikte sonradan Avustralya ve dünya literatüründe Anzak Miti/Efsanesi, Anzak Ruhu, Anzak Günü, Anzak Anma törenleri, bir yer ismi olarak Anzak Koyu (daha çok Avustralya ve Yeni Zelanda'da kullanılan), bir topluluk olarak Anzak askerleri ve tüm bunların bir devamı noktasında Anzak Geleneği gibi bir terminolojinin oluşmasını sağlamıştır. Bu açıdan değerlendirildiğinde Anzak, başta Avustralya olmak üzere Yeni Zelanda'nın toplumsal ve askerî tarihinde önemli bir yer teşkil etmektedir.

Avustralya'da Anzak kavramı, bir ulus inşa sürecini temsil etmekle birlikte askerî ve uluslararası ilişkilerde pakt isimlerinin esinlendiği yeni kavramları da ortaya çıkarmıştır. Anzak askerî geleneği, İkinci Dünya Savaşı, Kore ve Vietnam savaşlarında da tesis edilirken diplomatik açıdan ANZAM ve ANZUS isimleriyle Asya-Pasifik bölgesinde güvenlik teşkilatlarının isminde de kullanılan bir kavram olmuştur.

## KAYNAKÇA

### Arşiv Belgesi

"Australian War Memorial", "Anzac Acronym", 24 Nisan 1915, RCDIG1009148, [https://www.awm.gov.au/articles/encyclopedia/anzac/acronym\\_\(E.T.:16.09.2021\)](https://www.awm.gov.au/articles/encyclopedia/anzac/acronym_(E.T.:16.09.2021)).

### Sürekli Yayınlar

"Australiasian Gallantry", "The Landing on Gallipoli Peninsula", *Age*, 15 May 1915, p.10.

"Anzac", "Prohibited as Business Name", *Anzac Bulletin*, July 8, 1916.

"Anzac" Prohibited As Business Name", *Daily Telegraph*, 25 May 1916, p.4.

"Anzac" "Prohibited As Business Name", *Albury Banner and Wodonga Express*, 2 June 1916, p.33.

"Anzac" "Prohibited As Business Name", *North Western Courier*, 2 June 1916, p.6.

"Censorship Established", *Weekly Times*, 3 April 1915, p.31.

"Graphic Story from the Dardanelles. Historic Scenes. Army Disembarked by Moonlight. Dashing Colonials. The Capture of Positions. Special Cablegrams", *The Daily Telegraph*, 7 May 1915.

"Reported Landing on Gallipoli", "Grecian Reports", *National Advocate*, 26 May 1915, p.3.

"Reported Landing on Gallipoli", *National Advocate*, 26 April 1915, p.3.

"Story of the Landing Continued", *Barrier Miner*, 9 May 1915, p.1.

"The Dardanelles", "At Anzac Bay", "The First Day", *West Australian*, 17 June 1915, p.3.

"The Dardanelles", "Troops Landed to Attack Gallipoli", *Leader*, 26 May 1915, p.2.

"The Dardanelles", "Bombardment Resumed", "Allies Troops Landed", *Argus*, 26 May 1915, p.10.

"The War", *Advertiser*, 8 June 1915, p.12.

### Araştırma ve İncelemeler

Australian Government Department of Veterans Affairs, "Use of the Word Anzac Guidelines", October 2020, <https://www.dva.gov.au/sites/default/files/files/about%20dva/recogni-tion/guidelines-use-of-the-word-anzac.pdf> (E.T.: 21.01.2023).

ANDREWS, Michael, *World War I: The Australian Experience*, Trocadero Publishing, 2011.

BEAN, C.E.W., *The Anzac Book*, Cassel, Sydney, 1916.

- BEAN, C.E.W., *The Story of Anzac: The Official History of Australia in the War of 1914-1918, Vol. 1*, Angus&Robertson, Sydney, 1936.
- BEAUMONT, Joan, "The Anzac Legend", Joan Beaumont (ed.), *Australia's War: 1914-1918*, Allen&Unwin, Sydney, 2013.
- CAMERON, David W., *25 April 1915 The Day The Anzac Legend Was Born*, Allen&Unwin, NSW, 2007.
- CHAMBERS, Stephen, *Ariburnu Çıkarma*, Çev.: İsmail Hakkı Yılmaz, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2012.
- CLARK, Chris Coulthard, *The Encyclopaedia of Australia's Battles*, Allen&Unwin, NSW, 2001.
- CORCORAN, Robert, Jackie Dickenson, *A Dictionary of Australian Politics*, Allen&Unwin, 2010.
- DOCHERTY, James C., *Historical Dictionary of Australia*, The Scarecrow Press, Maryland US, Toronto CA, Plymouth UK, Third Edition, 2007.
- FEWSTER, Kevin, "Ellis Ashmead Bartlett and the making of the Anzac Legend", *Journal of Australian Studies*, 6:10, 17-30, s.2, DOI: 10.1080/14443058209386844.
- FLEMING, Robert, *The Australian Army in World War I*, Osprey Publishing, Editor: Martin Windrow.
- Gelibolu Tarihi Alanı*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alan Başkanlığı Yayınları, 2006, s.231, <https://catab.kulturturizm.gov.tr> (E.T.:24.01.2023).
- GREY, Jeffrey, *A Military History of Australia*, Cambridge University Press, 2008.
- HALL, C. Michael, "Anzac Day and Secular Pilgrimage", *Tourism Recreation Research*, Vol.27, 2, 2002.
- INGLIS, Ken, "Men, Women, and War Memorials: Anzac Australia", *Daedalus*, Fall 1987, Vol.116, No.4, Learning about Women: Gender, Politics, and Power (Fall, 1987), pp.35-59.
- INGLIS K. S., "The Australians at Gallipoli-1", *Historical Studies*, Vol. 14, No. 54, April 1970.
- JAMES, Robert Rhodes, *Gallipoli*, Pimlico, London, 1999.
- KELLY, Paul, *100 Years: The Australia Story*, Allen&Unwin, NSW, 2001.
- KENT, D.A., "The Anzac Book and the Anzac Legend: C.E.W. Bean as Editor and Image-Maker", *Historical Studies*, Vol. 21, No. 84, April 1985, pp.376-390.
- KOÇ, İ. Ceyhan, "Çanakkale Gerçeği", *Çanakkale Araştırmaları Türk Yılığ*, Cilt: 4, Sayı:4, 2006, ss.278-281.
- LAFFIN, John, *The Australian Army at War 1899-1975*, Editor: Martin Windrow, Osprey Publishing, London, 1982.
- MACINNIS, Peter, *The Big Book of Australian History*, National Library of Australia, Canberra, 2013.



- MACLEOD, Jenny, "The Greatest War Correspondent of the Twentieth Century": Ellis Ashmead Bartlett and The Daily Telegraph", <https://www.gale.com/intl/esays/jenny-macleod-ellis-ashmead-bartlett-daily-telegraph> (E.T.:26.02.2023).
- MACLEOD, Jenny, *Gelibolu'nun Öteki Yüzü*, Türkçesi: Sinem Hocaoğlu, Güncel Yayıncılık, İstanbul, 2005.
- MANNE, Robert, "The War Myth that Made Us", *The Age*, 25.04.2007, <https://theage.com.au/opinion/the-war-myth-that-made-us-20070425-ge4qmh.html> (E.T.:01.12.2021).
- MAYER, S.L., J.M. Roberts, Vladimir Dedijer, vd., *Birinci Dünya Savaşı Ansiklopedisi 1*, Türkçesi: Uğur Üçüncü, Yener Yayınları, İstanbul, 1976.
- MACINTRY, Stuart, *A Concise History of Australia*, Cambridge University Press, 2016.
- MERRIMAN, John, Jay Winter (Editors), *Europe 1789-1914 Encyclopaedia of the Age of Industry and Empire*, Vol. I Thomson Gale, New York-USA, 2006.
- MORAN, Anthony, *Australia: Nation, Belonging, and Globalization*, Routledge, New York, London, 2005.
- PALAZZO, Albert, *The Australian Army: A History of its Organization 1901-2001*, Oxford University Press, 2001.
- RICKARD, John, *Australia: A Cultural History*, Monash University Press, Victoria, 2017.
- SEAL, Graham, "Anzac", 8 January 2017, *International Encyclopedia of the First World War*, [https://encyclopedia.1914-1918-online.net/article/anzac\\_australia](https://encyclopedia.1914-1918-online.net/article/anzac_australia) (E.T.:12.12.2022).
- SEAL, Graham, "Anzac: The Sacred in the Secular", *Journal of Australian Studies*, 2007, 31:91.
- SÜRMEİLİ, Serpil, "İngiliz Savaş Muhabiri Ellis Ashmead Barlett'in Gözüyle Çanakkale Seferi Başarısızlığı ve Gelibolu'da Sıradışı Mücadelesi", *Atatürk Dergisi*, Cilt:5, Sayı:1, 2006, ss.81-100.
- STOCKINGS, Craig, "The Anzac Legend and the Battle of Bardia", *War in History*, Vol.17, No.1, January 2010.
- OGLANDER, C.F. Aspinall, *History of the Great War: Military Operations Gallipoli*, Cilt 1, Heinemann Ltd, London, 1929.
- WELSH, Frank, *Great Southern Land: A New History of Australia*, Allen Lane, New York, 2004.
- WEST, Barbara A., Frances T. Murphey, *A Brief History of Australia*, Facts on File, New York, 2010.

### İnternet Erişim Adresleri

- "Anzac Day 25 April", <https://anzacportal.dva.gov.au/commemoraiton/key-dates-australia> (E.T.:03.12.2021).
- "Anzac Spirit", "The Word Anzac", <https://www.awm.gov.au/articles/encyclopedia/anzac/spirit> (E.T.:17.09.2021).

- “Australian War Memorial”, “Anzac Acronym”, [https://www.awm.gov.au/articles/encyclopedia/anzac/acronym\(E.T.:16.09.2021\)](https://www.awm.gov.au/articles/encyclopedia/anzac/acronym(E.T.:16.09.2021)).
- “Australian War Memorial”, “Origins of the Acronym Anzac”, [https://www.awm.gov.au/articles/encyclopedia/anzac/acronym/origin\(E.T.:17.09.2021\)](https://www.awm.gov.au/articles/encyclopedia/anzac/acronym/origin(E.T.:17.09.2021)).
- “Protecting the Word Anzac”, [https://www.dva.gov.au/recognition/commemorating-all-who-served/protecting-word-anzac\(E.T.:02.02.2023\)](https://www.dva.gov.au/recognition/commemorating-all-who-served/protecting-word-anzac(E.T.:02.02.2023)).
- “The Anzac Day Tradition”, [https://www.awm.gov.au/commemoration/anzac-day/traditions\(E.T.:02.12.2021\)](https://www.awm.gov.au/commemoration/anzac-day/traditions(E.T.:02.12.2021)).
- “Timeline of Australians and the Gallipoli Campaign”, [https://anzacportal.dva.gov.au/wars-and-missions/ww1/where-australians-served/gaş+llipoli/timeline\(E.T.:6.12.2021\)](https://anzacportal.dva.gov.au/wars-and-missions/ww1/where-australians-served/gaş+llipoli/timeline(E.T.:6.12.2021)).
- “New Zealand History”, The Anzacs, “Anzac Day”, [https://www.nzhistory.govt.nz/war/anzac-day/the-anzacs\(E.T.:16.09.2021\)](https://www.nzhistory.govt.nz/war/anzac-day/the-anzacs(E.T.:16.09.2021)).
- “War Precautions”, [https://www.legislation.gov.au/Details/C1914A00010\(E.T.:09.12.2021\)](https://www.legislation.gov.au/Details/C1914A00010(E.T.:09.12.2021)).

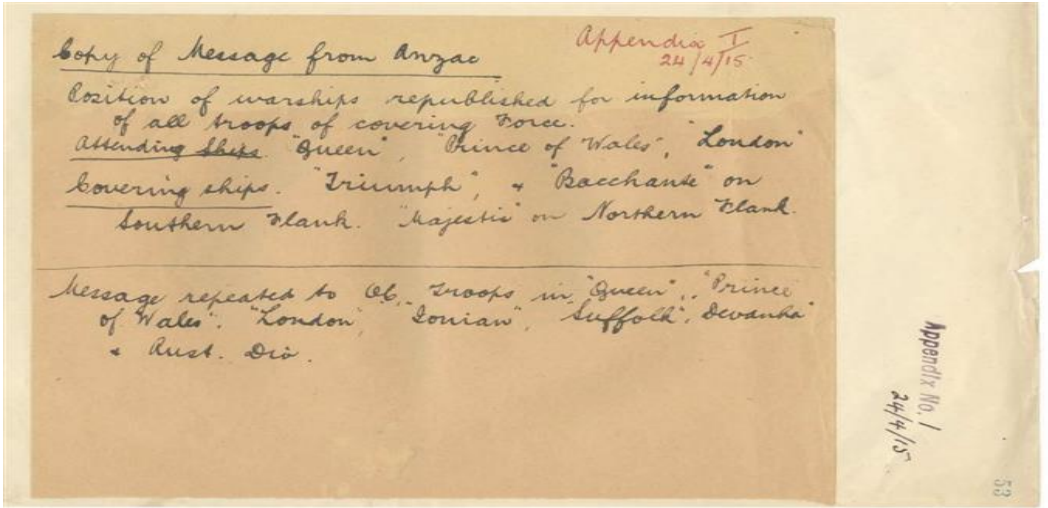
## Sözlük

*Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2009.

*Longman Dictionary Contemporary English*, International Edition, Pearson Education Limited, 2004.

**EKLER**

**Ek-1:** Resmî bir belgede kelime olarak Anzak kelimesinin ilk kayıtlı dokümanı, 24 Nisan 1915 tarihli 1'inci Avustralya Tümeni Savaş günlüğünün bir ekidir. Genelkurmay, Karargâh 1'inci Avustralya Tümeni birim günlüğünden alındı. Nisan 1915 (RCDIG1009148).



RCDIG1009148

**Kaynak:** "Australian War Memorial", "Anzac Acronym",  
[https://www.awm.gov.au/articles/encyclopedia/anzac/acronym\\_\(E.T.:16.09.2021\)](https://www.awm.gov.au/articles/encyclopedia/anzac/acronym_(E.T.:16.09.2021)).

Ek-2: 26 Nisan 1915'te Müttefiklerin yaptığı çıkarma hakkında haber.



Kaynak: "The Dardanelles", "Bombardment Resumed", "Allies Troops Landed", *Argus*, 26 May 1915, p.10.